כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בלק ■ ז' תמוז ה'תשע"ט ■ 10.07.2019 ■ גליון מס' 539

תפוצה לכל קהילות ישראל

הפעילות האנושית וההשגחה העליונה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

נסיונו של בלעם ללכת לקלל את ישראל למרות עמדתו של הקב"ה מגלה לנו עד היכן מגיעה כח הבחירה החופשית. בכמה מקומות מודיעה לנו התורה שיש לאדם בחירה חופשית לבחור בטוב או ברע, כמו הכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" או הכתוב [דברים ל-יט]: "החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". והבחירה החופשית מטילה על האדם אחריות על מעשיו, ועצת התורה: "ובחרת בחיים". על האפשרות החופשית של האדם לקבוע את חייו אמרו לנו חז"ל במאמרם: "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו", אמנם מניסוח הדברים משמע שגם אם האדם ריבון על החלטותיו, אין הוא "בעל בית" על חייו, מעליו מרחפת מעורבות של ההשגחה העליונה הבודקת את החלטותיו, אלא שאין היא מכתיבה לאדם את מהלכיו. וגם כאן יש הבדל אם החלטות האדם הן שליליות או חיוביות, כמו שאמרו [ילק"ש משלי תתקל"ה]: "בא ליטמא פותחין לו, בא ליטהר מסייעין אותו". אם ההחלטה היא חיובית לא זו בלבד שאין מפריעים אלא עוד עוזרים לו מן השמים, אם האדם מקבל החלטות שליליות (ליטמא) פותחים לו את הדרך, לא מפריעים לו אבל גם לא מסייעים אותו. כך או כך, בחלק החשוב של החיים עיקר ההחלטה היא של האדם, כמו שאמרו חז"ל [ברכות לג-ב]: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ובמסכת נדה [טז-ב] פירטו את הדבר יותר: שהמלאך שואל את הקב"ה על האדם לפני לידתו: "רבש"ע, טפה זו מה תהא עליה? גיבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני? ואילו רשע או צדיק - לא קאמר, כדר' חנינא; דא"ר חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים". וממה שהתורה אומרת לנו "ובחרת בחיים" משמע שיש יכולת לאדם "לברוח מעצמו", להתנכר לצלם האלוקים שבו, ואפילו להיות שפל וחדל אישים. עד כדי כך כוחה של הבחירה.

הכלל הזה שיש לאדם בחירה עד כדי יכולת של התכחשות לזהותו ויעודו אינו בכל מקרה, הוא נכון רק **בתחום הפרט**, מה שאין כן בכל מה שנוגע **לכלל ישראל**, שם הבחירה הולכת ומצטמצמת ואת מקומה תופסת ההשגחה העליונה שאינה מאפשרת לנו לברוח מזהותנו ויעודנו היהודיים, ניסיון כזה של בריחה מעצמנו היה בימי הנביא יחזקאל [פרק כ] כשבאו זקני ישראל ואמרו: "נהיה כגויים כמשפחות הארצות", ועל כך אמר להם הנביא: "והעולה על רוחכם היו לא תהיה . . . אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם".

רעיון דומה של אי היכולת של כלל ישראל לברוח מעצמו מסביר הנצי"ב בפירושו לתורה [במדבר כג ט] על פי הפסוק: **"הן עם לבדד ישכן ובגויים לא יתחשב"**. וכך הוא מסביר שם: עם ישראל אינו דומה לכל אומה ולשון ההולכים לגולה ומתבוללים, הם זוכים להערכה ואהבה מצד המגלים אותם יותר מאשר אם היו נפרדים מהם. לא כן עם ישראל, דווקא כשהוא לבדד ואינו מתערב עם הגויים אז הוא ישכון במנוחה וכבוד. אבל כאשר הוא רוצה להיות מעורב בגויים, כי אז לא יתחשב, כי הגויים ידחו אותם. והסיבה לכך שעם ישראל צריך לשרוד, והדבר אפשרי רק כאשר עם ישראל ישמור על יחודו, וזה אפשרי באחד משני הדרכים: או שעם ישראל עצמו ישמור על צורתו הלאומית, "לבדד - ישכון", אך אם חלילה הוא ינסה להיות "בגויים", לטשטש ולבטל את זהותו, כי אז "לא יתחשב", ההשגחה העליונה תאלץ אותנו על ידי שנאת הגויים (אנטישמיות) לחזור אל עצמנו.

אי יכולתו של עם ישראל לברוח מעצמו הוא קיים גם לגבי העלייה לארץ ישראל שאין לנו בחירה חופשית, כמו שהסביר זאת רבי בונם מפשיסחא על פי הכתוב **"משכני אחריך נרוצה"**, שיש שני

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מן השטים עד הגלגל
לקראת סוף שנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים וערב כניסתם לארץ, היו העם נתונים בפני האיום הרוחני הנורא ביותר אי פעם...
המשך בעמי 2

'לא שווה לבנות מטר אחד אם בכך תיווצר מחלוקת'
את הסיפור דלהלן סיפר לנו ת"ח המתגורר בשכונה חרדית באזור המרכז. אחד השכנים שלי המטופל במשפחה גדולה, מספר הת"ח...
המשך בעמי 3

שויית קיץ
אני עובד במשרד ממשלתי, ומתוקף עבודתי אני נאלץ לכתוב פעמים רבות את התאריך הלועזי...
המשך בעמי 6

סיפור לשבת
קאלות
פרחים יפים, קאלות. פרחו כאלו בשפע בגינה של סבתא זיכרונה לברכה. כבר כשהייתי ילדה אהבתי לקרב את האף, להריח...
המשך בעמי 7

שביבים
■ הכון לקראת אלהיך ישראל
■ תלמיד המעיד על רבו
■ "מלא ביתו כסף וזהב"
■ "קום לך אתם"
■ לא אוהבים אותנו?
המשך בעמי 8

דרכים בקנין "משיכה" כמו שמובא במסכת קידושין [כב-ב]: האחד, קורא לה והיא באה, או שהכישה במקל ורצתה לפניו. הוא מדמה זאת לעניין קריאתו של הקב"ה אלינו שנעלה לארץ ישראל, שגם כאן הדבר ייעשה בשתי אפשרויות: האחת שהוא קורא לנו לעלות לארץ, ואנו באים, ואז נבוא לארץ בדרך הקלה, אך אם נתעקש להישאר בגולה, תאלץ ההשגחה העליונה להביא אותנו לארץ ישראל על ידי הכשה במקל, ואז נבוא לארץ בדרך הקשה. ואנו מבקשים מבורא עולם: משכני אחריך, שנבוא לארץ על ידי קריאתך.

האפשרות הכפולה הזאת של פעילות האדם עם מעורבות ההשגחה העליונה מלווה אותנו גם בתקופתנו מאז שבנו לארץ ישראל, מפעם לפעם אנו מנסים לברוח מייעודנו אם מתוך חולשת רוח, אם מתוך רפיון ידיים, והמציאות מאלצת אותנו לחזור אל עצמנו. דוגמא לכך היא "מלחמת ששת הימים", שאת המלחמה הזאת לא רצינו ובקשנו ממלך ירדן שיחדל מהמלחמה והיא נכפתה עלינו, ולאחריה כשחזרנו לשטחים נרחבים מנחלת אבותינו, כבר מהיום הראשון עד היום נעשה ניסיון בלתי פוסק, גם מהקהילה הבינלאומית וגם מחלקים מהחברה הישראלית, להסיג אותנו משטחים אלו, ובכל פעם כשהמזימה הזו כמעט עומדת להתממש, פתאום מתרחש אירוע בלתי צפוי ההופך את הקערה על פיה ואנו נשארים באותה עמדה שרצינו לברוח ממנה. ואפילו מאותם שטחים שיצאנו מהם יציאה חד צדדית, גם שם אנו מוצאים את עצמנו חוזרים בעל כורחנו למקומות שהשלינו את עצמנו שאפשר לברוח מהם. אלא שהתהליך הזה חולל תמורה בתובנה של חלקים בחברה הישראלית, במובן זה עשתה לנו ההשגחה העליונה "בית ספר", אלא שאנו לומדים בדרך הקשה את האמת המציאותית שאנו שרויים בה.

מן השטים עד הגלגל

/ הרב איתמר הרשקו

לקראת סוף שנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים וערב כניסתם לארץ, היו העם נתונים בפני האיום הרוחני הנורא ביותר אי פעם, כשבלעם שאף לקלל אותם ולמרות זאת לא ידעו ישראל כלל שזהו מצבם כעת.

שלוש פעמים ניסה בלעם לקלל את ישראל וכל פעם יצאה לו ברכה במקום קללה.

דבר זה נרמז לבלעם כשיצא עם שלוחי בלק יחד עם אתונו, ושלוש פעמים נמנע ממנה המעבר.

בפעם הראשונה בלעם רק מוסת מהדרך אך נשאר בשביל. כנגד מה שבלעם ניסה לקלל את ישראל בכוחו של אברהם אבינו.

שכן בקללות הראשונות בלעם ממצב עצמו כמי שמופרד מהעם, ממש כמו אברהם העברי- "מן ארם ינחני בלק", ובזה הוא חשב שיוכל לשים את עינו הרעה על ישראל. אך כנגד זה הוא נאלץ להודות "הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב". כך גם הוזזה האתון מהדרך הרגילה כדי להבדילה משאר הולכי הדרכים, ואילו בלעם מכה אותה ובכך מראה שאין הוא יכול לשלוט בה בדבור.

בשנית ניסה בלעם לקלל את ישראל כנגד כוחו של יצחק, ולכן בלק לוקח אותו לשדה- כיצחק שיצא לשוח בשדה. אך גם בפעם הזו הוא נאלץ לומר שהברכה מגיעה לישראל ואין לגויים חלק בה, כיצחק שהסכים בדעתו לברך את יעקב למרות שלקח את ברכות עשו- "הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה". וכך הוסטה האתון והורדה מן הדרך, כעשו שלא קיבל הברכה וכל מה שנשאר לו הוא כוח החרב שבה השתמש בלעם להכות את אתונו.

ולבסוף בלעם חשב לקלל את ישראל כנגד כוחו של יעקב כשראה את ישראל שוכן לשבטיו, כיעקב שנטה אהלו ליד אפרת מהלאה למגדל עדר. וגם שם לא זזה אהבתו של האב מילדיו ולמרות מה שבילבל ראובן את היצועים- כולם בני ישראל המה. כך לא יכלה האתון לפרוץ שום פרצה בדרך וכל מה שנותר לה הוא לרבוץ במקומה. ובזה נתגלתה שפלותו של בלעם, שאין הוא יכול לשלוט אף על אתונו, כשם שישראל שמורים מנזקי האומות.

בקללה הראשונה בלעם מכריז- "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא", אך בפעם השנייה הוא משבח את ישראל בסדר שהוא הפוך לכאורה, "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". הרי הארי קודם כורע לשכב ורק כאשר מגדישים כנגדו את הסאה הוא קם ומתנשא. מדוע הפך בלעם את הסדר?

כשמתבוננים בדברי ימי מלכות ישראל, אנו רואים שמלכות דוד נראית כארי המתנשא וקם תוך כדי כבישת הארצות שמסביב. אך לאחר זאת כורע עם ישראל ורובץ תחתיו למרות כל ההצקות וההפרעות שעושים לו האומות. כל זאת עד בוא ימי משיח, ימינו אנו בהם קמים שוב ישראל ומוחצים פאתי מואב וכל בני שת.

את כל החיזיון הגדול הזה גילו ישראל כשנאמרה למשה פרשת בלעם והוא כתבה בתורה, וזאת משום שלא ניתן באמת לעמוד על גדולת ויקרת ישראל אלא רק לבסוף.

בהפטרה אנו קוראים את תוכחת הנביא- "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'[1]". ועל כך יש לשאול- הרי השטים נמצאים בעבר הירדן ואילו הגלגל בעבר השני. אם כן לא יתכן שמדובר כאן על המיקום הפיזי בו עמדו ישראל, אלא לתקופת זמן שארכה מהשטים ועד הגלגל.

בשטים ישבו ישראל והחלו לזנות אל בנות מואב כשמשה לא יכל לעמוד מולם לולי שקם פנחס מתוך העדה על מנת לעצור את המגפה. כך שהחל מימי השטים הלכה ופסקה הנהגתו של משה והועברה בהדרגה ליהושע, כשדרשו שניהם יחדיו באותה השבת.

למרות זאת העם לא הלך אחר יהושע וחלקם אף ראו בו מנהיג

הקטן ממשה כשאמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה.

גם לאחר שעברו את הירדן טרם התבססה מנהיגותו של יהושע עד שהוסרה החרפה מישראל בגלגל, כשיהושע מל את כל העם היוצאים ממצרים.

באותו הזמן ממש ניסה בלעם לכלות את ישראל, תחילה בפיו ע"י הקללות ובהמשך ע"י העצה הרעה שנתן למלך מואב- שיזנו תחתיו. למרות כל זאת עם ישראל לא עשה דבר על מנת להרחיק את הרעה ממנו, ואילו הקב"ה לא זעם בכל אותם ימים ובכך ניצל עם ישראל.

הנה כי כן, מבקש הנביא מהעם להבין שה' אלוקינו- מלכנו. וגם כאשר נראה לנו שהמנהיגים שלנו מבולבלים ומובילים אותנו בדרך רעה, עלינו לדעת שה' הוא המכוון את דרכנו ולא ייטוש את עמו לעולם.

גם כיום למרות מה שרואות עיננו, אין משבר הנהגה בישראל באמת שכן אנו סמוכים ובטוחים על מה ששם עלינו הקב"ה את עינו לטובה. וכשם שהפך את קללת בלעם הרשע מרעה לטובה, כן הופך כל חלומותינו עלינו לטובה.

1 - מיכה ו, ה

'לא שווה לבנות מטר אחד אם בכך תיווצר מחלוקת'

/ הסופר משה מיכאל צורן

את הסיפור דלהלן סיפר לנו ת"ח המתגורר בשכונה חרדית באזור המרכז. אחד השכנים שלי המטופל במשפחה גדולה, מספר הת"ח, ביקש להוסיף על דירתו. גודלה של התוספת, כמו גם כיווני הבניה, היו אמורים לגרום פגיעה ונזק לשכנים אחרים. כיון שידעתי עד כמה הוא נזקק לבניה זו, נרתמתי לסייע לו, ובזבזתי מזמני כדי לעבור משכן לשכן, ולשכנע את כולם שיסכימו לתת לו אישור.

המאמצים שלי נשאו פרי, וכל השכנים הסכימו, והשכן השלים את הפרויקט שלו על הצד הטוב.

לאחר כשנתיים ביקשתי אני לבנות על הגג שלי, ולעשות שם יחידת-דיור. הגג עומד בבעלותי בס"ד, הבניה לא היתה אמורה להפריע לאף אחד, ולכאורה לא היתה צריכה להיות שום בעיה. רק לכאורה...

כי אותו שכן שעזרתי לו, ובלעדיי הוא לא היה מסתדר, החליט להתנגד...

לא היה שום הגיון וצידוק להתנגדות זו. והראיה, שכל השכנים האחרים נוכחו לדעת שהבניה שלי אינה פוגעת באף אחד, והסכימו מידית. אבל הוא התנגד...

כששאלתי אותו על מה ולמה הוא מתנגד, וציינתי ש'הרי אני כל-כך עזרתי לך, ואיך יעלה על הדעת שדווקא אתה תהיה זה שמונע בעדי מלבנות', השיב הלה בתשובה מתריסה, שהרתיחה את דמי:

'אתה אפשרת לי לנצל אותך, אני לא מוכן לאפשר לך לנצל אותי', אמר, והשתמש במילה 'סלנגית' ומכוערת.

לא ידעתי היכן למצוא את עצמי, אמר לנו הת"ח; איך האדם ההוא יכול להתנהג בצורה כזו, אחרי שאני נרתמתי לעזור לו בצורה כל-כך משמעותית??? איך???

אבל, כיון שקראתי תמיד ב'קול ברמה' סיפורים על מידת הוויתור, הבלגתי. למרות שהיו שכנים שניסו 'להסית' אותי לצאת לקרב מולו, הצלחתי להבליג, ולא נכנסתי איתו כלל לוויכוח. ודווקא בשל כך הרגשתי כמנצח!

הבאנו את הסיפור הזה כרקע לדברים שנצטט עתה מהספר 'ספר ללא שם'. גם כאן תסמרנה שערות-הראש, אבל הפעם זה יקרה למקרא הסיפורים המתארים את וויתוריו המפליגים של הגאון רבי בן-ציון פלמן זצ"ל. הדברים סופרו למחבר-הספר על ידי בני המשפחה בעצמם.

המקום: רחוב הרב זוננפלד 10; הזמן: חורף שנת תשל"ה; הלקח: 'המוותר אינו מפסיד'. כשבועיים אחרי הסתלקותו של רבי בן-ציון, בצהרי יום בהיר אחד, נשמעו דפיקות קלות בדלת. בנה של הרבנית פתח את הדלת, והנה על המפתן יהודי לא מוכר, מבוגר בגילו.

"רק אמש נודע לי כי הרב פלמן נפטר, ובאתי במיוחד לנחם אתכם"... הבן שליט"א הביט בו בתמיהה כלשהי. גם הרבנית (ע"ה). אבל בשבריר שניה נוספת נזכרה הרבנית (בזכרונה החזק) כי הפנים הללו אינן זרות לחלוטין, היא ראתה אותן בעבר הרחוק.

הם הכניסו אותו בכבוד. התיישב. נרגע. מאד. שמי הוא... נקב בשמו ובשם משפחתו. אינני מכיר את גדלותו בתורה של אביכם המנוח. לא השתתפתי בשיעוריו, ולא עיינתי בספרים שלו. אבל באתי כעת לכאן במיוחד, כי ראיתי את המנוח ונפגשתי אתו פעם אחת, לפני כמעט ארבעים שנה.

ומאז אני נוצר את דמותו בליבי. אל תכעסו עלי שאני כל כך מרוגש, קשה לי לדבר. וכאן החלו עיניו נוצצות דמעות מבוגרות. אלו הדמעות מהמוח. דמעות שמבינות היטב מדוע הן מגיעות. הוא עצר את שטף דיבורו, גנז בכוח את ההתרגשות, והמשיך לדבר כגבר בגוברין.

במשך שנים רבות שימשתי בתפקיד 'מודד העיריה' במחלקת ההנדסה בעיריית בני-ברק. מאות תיקים של הרחבות בנייה היו מונחים על שולחני, ועברו תחת ידי. אחד התיקים בשנת 71 (למניינם), היה התיק של הרחבת הדירה שלכם, משפחת פלמן - ברחוב סעדיה גאון.

הרבנית הצדקנית שעמדה כל העת מהצד, הבינה מיד במה דברים

אמורים. משום כך, בענוותנותה, החלה לצאת מהחדר בהתנצלות: "יישר כוח לכם, אינני חשה כל כך בטוב" - אמרה; "הבן ימסור לי את הדברים של כבודו".

"מן השמים תנוחמו!" אמר ה"מודד" שיחי'. הרבנית צידדה פעמיה והלכה למטבח, ואחר כך לחדרה - לספר התהלים שבידיה.

ובכן. דברים כהווייתם. בבית ברחוב סעדיה גאון הסתופפו 14 נפשות בשני חדרים, אחד לבנים, והשני לבנות, ועוד מרפסת קטנה שסגרו ל'חדר הורים'.

בקומת מגוריהם, בדלת הסמוכה, התגוררו משפחת הרב יעקב פויפר זצ"ל. וכיון שמשפחת פויפר הכירו בצפיפות שבבית הרב, הציעו לר' בן-ציון שהם מוכנים בשמחה רבה לתת חדר אחד מביתם למשפחת פלמן, על ידי שבירת הקיר המפריד - כך למשך כמה שנים.

הרב פויפר בנדיבות לבו אמר לר' בן-ציון: "תראה, ב"ה חיתנתי את הילדים, יש לי בית גדול וריק. לך יש בית צפוף, ברוך בילדים קטנים ב"ה. בבקשה, תספח לך חדר מדירתי לדירתך, עד שבעזרת ה' תחתן את הילדים, ואז תחזיר לי את החדר בחזרה. נעשה על כך הסכם כתוב וחתום כדת וכדין". ר' בן-ציון מיאן ואמר כי אין לו צורך, וברוך ה' שלא חסר בביתו דבר. בתו של הרב פויפר, מעידה על הימים ההם: "הבית הקרין עוצמה וחוזק פנימי, לא היתה שם תחושה שחסר משהו. הגרב"צ ידע לשמוח בשמחת התורה, ואשתו הרבנית בצדקותה וחכמתה ידעה לשמוח שבעלה לומד יומם ולילה. וכאשר יש שמחה פנימית וסיפוק, לא חסר דבר.

עונג מיוחד היה לראות את הרב בשעות הלילה לומד בביתו בהול הקטן שהכיל ד' על ד' אמות, והוא יושב על כסא בלי משענת ושולחן קטן שעליו מנורה קטנה. והוגה בתורה בלי הפסקה. הכל צפוף, אבל הכל שמח, בכל המצבים".

תלמידים רבים הגיעו לשם ללמוד מפי הרב, והם החליטו כי יעשו משהו למען רבם. אחד המשתתפים בשיעורים הקבועים בבית הרב פלמן, שהכיר את הצפיפות בבית יזם שיחה עם הגאון רבי יודל בויאר כדי שיבקש מאביו (ששימש כסגן ראש העיר בתל-אביב) שינסה להשיג אישור לתוספת בניה להרחבת הדירה - עבור הרב פלמן.

אביו של ר' יודל ששמע על הצפיפות בביתו של הת"ח מבני ברק, לא השתהה, ובמוצאי שבת נסע במיוחד מתל אביב לבני ברק יחד עם בנו ר' יודל לבית הגרב"צ, כדי לבדוק את האפשרות לתוספת בניה. אביו של ר' יודל שרטט תכנית הרחבה, ולאחר מכן פנה עם התוכנית לראש העיר בני ברק, ואמר לו: זו בקשה אישית שלי לרישיון עבור הדירה של משפחת פלמן. והגלגלים החלו לנוע.

מודד העיריה ממחלקת ההנדסה הנ"ל סיפר "במשך כמה ימים עסקנו, אני ופקידים נוספים, בתיק הזה. ראש העיר הבהיר לנו את דחיפות הענין. מי שלא ראה את הצפיפות ששררה בבית המשפחה, לא יבין במה מדובר. ואכן לאחר עבודה אינטנסיבית, כל השכנים של הרב פלמן שהתגוררו בצד הבנין שלו קיבלו רישיון לתוספת בנייה.

אמנם, מטרת הרישיון לא נועדה להרחיב את דירת השכנים, אלא כדי לאשר למשפחת פלמן חדר גדול ומרפסת. חלק מדיירי הבנין מימשו במהירות את זכות הרישיון שניתן להם. אבל ר' בן-ציון לא השיג כסף למימון הבנייה.

חלפו הימים ונודע לאחד התלמידים מישיבת פוניבז' כי עיריית בני ברק נתנה אישור בנייה, והנה השכנים בונים, אבל לרב אין כסף לבנייה. הוא השיג הלוואה מאביו, גביר תושב צרפת.

כיון שיש כסף, החלו לטפל בעניינים וסוכם עם קבלן על בנייה ופרטי-פרטיה: שלד, פנים, ריצוף, חשמל ומים.

ערב אחד, דופק אחד השכנים המתגורר בבניין סמוך בדלת משפחת פלמן, והודיע כי הוא מתנגד לבנייה. המדובר היה בשכן שהוא עצמו בנה, וקיבל אז רשות מהרב פלמן, וכמובן בנה כאוות נפשו, אבל כעת הודיע על התנגדותו הנחרצת. עד היום לא ברור מה היה המניע לסירוב התקיף.

ר' בן-ציון שמע בסבלנות את דבריו של המתנגד, וניסה להבין מה מפריע לו, ולא הבין, אלא שידע שאין סיכוי לפייסו לא בממון ולא בתחנונים...

כאשר נפרדו, הרהר כמה דקות, ושוב הרהר. ואז הודיע לבני הבית בצורה מוחלטת: "לא בונים". הוא יצר קשר מיידי עם הקבלן להודיע על ביטול התוכנית ושאל האם חייב בתשלומי קנס מסוים, שישולם על ביטול התוכנית.

המשיך המודד מהעירייה לספר: "ואז קיבלתי פנייה מאחד מחברי העירייה שמבקשים ממני שאלך לרב פלמן ואסביר לו שהשכן אינו יכול להתנגד ואין לו זכות חוקית להתנגדות זו".

היינו המומים כששמענו על כך, סיפר המודד. פניתי לרב פלמן לאמר, הרי כל האישור של השכנים כאן ניתן רק בשבילכם, ומבחינה חוקית אתם יכולים לבנות, ואין מי שיכול לעכב; וכי רק משום שקם עליך בעל-מחלוקת או צר-עין מבניין סמוך, לא תבנה?!

הרב ענה לי: 'לא שווה לבנות אפילו מטר אחד, אם משום כך תיווצר מחלוקת עם שכנים'. הוא הודה לי מאד על המאמצים ושיבח את טוב הלב שלנו. איחל ובירך אותי בכל לב, ונפרדנו.

המודד החל שוב לבכות, ואמר: בכל שנות עבודתי בעירייה לא נתקלתי בדבר כזה, ובאישיות מופלאה כזו. באתי במיוחד לספר לכם.

אמו של רבי בן-ציון ע"ה, הגיעה במיוחד מתל אביב לבני ברק כדי לשכנע את השכן הנ"ל שיסכים לבנייה, אבל השכן התנגד. מביתו של השכן, היא נכנסה לדבר עם בנה, לספר לו כי השכן מדבר דברי הבל וריק. בנה אמר לה: "אמא היקרה לי (כיבוד אם של ר' בן-ציון היה כחד בדרא), אני מעדיף לא לדבר יותר על הנושא הזה. גם אני רציתי מאד לבנות, אבל כיון שהשכן לא מוכן, לכן, גם אחרי שדיברתם איתו, אני צריך למחוק מהמוח את הענין!".

אמו שהכירה את המוח של הילד שלה, הבינה שכאשר הוא חושש ממריבה, החשש הזה יותר חזק מלהזיז קיר בטון. ואם הוא עוד מתנסח בלשון זו, שעליו למחוק את הענין מהמוח, זה סוף פסוק.

החברותא של רב"צ אמר פעם, כי הדבר המופלא בכל הסיפור, כי לאחר שוויתר לשכן, לא נשארה לו שום קפידא עליו, והמשיך לדבר אתו כידיד ממש, ותמיד כשנפגשו, דיבר איתו בשמחה, כאילו הוא חברו הטוב ביותר. המחיקה מתאי המוח היתה מוחלטת.

חשבתם שהסיפור נגמר? - לא ולא.

בימים ההם, החלה להיבנות שכונת מפוארת בבני ברק. הנהלת צא"י ביקשה להביא רב חשוב לשכונה, הם נכנסו למרן הרב שך זצוק"ל כדי להתייעץ את מי להכתיר לרב. אמר להם הרב שך: "תיקחו את הגרב"צ פלמן שהוא יהודי משכמו ומעלה. צדיק, ומלא ביר"ש, ואיש הלכה".

ר' בן-ציון מיאן כי היה סבור שתפקיד הרבנות יגרע מלימודיו. ניסו לשכנעו שיטול על עצמו את הכתר, אך הוא דחה את המשכנעים

בכל לב. הם חזרו לרב שך במפח נפש. הוא הרהר רגע קצר ויעץ להם: תראו, ר' בן-ציון חי בדירה קטנה מאד עם הרבה ילדים. תדאגו שהוא ירכוש דירה בשכונה, וכאשר יתגורר בשכונה, ממילא הכל יבואו לשאול אותו, ועם הזמן תבקשו ממנו גם למסור שיעור בשכונה וכו'. וכי יש צורך שיהיה רב רשמי? וכי את החזון איש מינו להיות רב?! ועם זאת הוא היה רבן של ישראל, ללא כל מינוי רשמי. כך גם הוא, יהיה אתכם ויהיה רבכם. ואכן ראשי הקהל נכנסו לרבי בן-ציון בהצעה לבוא להתגורר בשכונה בדירה מרווחת, והבטיחו כי ידאגו לדירה בעלת תנאים טובים, באופן שלא יצטרך לשלם לדירה החדשה יותר ממחיר דירתו הישנה, ובנוסף לכך הבטיחו כי ידאגו ל'משכנתא' משלימה על כל הדירה, כך שלא יאלץ למכור מיד את הדירה הישנה קודם שיכנס לדירה החדשה (אז עוד היתה 'דירה על הנייר').

הגרב"צ, שהיה חכימא דיהודאי, השיב: אני מבין שהסיבה שאתם דואגים לי לדירה, היא המחשבה שבסופו של דבר אהיה שם רב, וכבר אמרתי לכם שאין רצוני בכך. הם ענו לו כי יחתמו לפניו שאין בכך שום מחויבות מצדו להיות רב, והסכים.

ביני לביני, הביא הרב שלמה לורנץ את מנהלת המחוז של משרד השיכון כדי שתראה את הצפיפות בבית. המטרה היתה שהיא תשוכנע להעניק תנאים טובים למשכנתא זולה ונוחה עבור הדירה העתידית בשכונה החדשה.

היה זה ביום שישי. בשעה 2:00 בצהרים כאשר כל הילדים שוהים בבית. ולפתע הגיעו לבית משפחת פלמן משלחת מאנשי משרד השיכון ובראשה מנהלת המחוז, אישה חילונית המשתייכת למפא"י דאז. יחד עמם הגיעו הרב שמעון סירוקה, הרב שלמה לורנץ והרב לסקר.

עד היום לא ידוע מדוע הגיעו דווקא ביום שישי, אולי הם ציפו שהיא תראה בית יהודי מלא בילדים "מפוזר ומפורד", כפי שברוך ה' בדרך כלל נראה בית כזה בעיצומן של ההכנות לקראת שבת...

חברי הוועדה ביקשו רשות מהרבנית שרק מנהלת המחוז תיכנס פנימה ו"תסתובב" בבית והם יישארו בפתח. קיבלו רשות לכך.

מנהלת המחוז עברה בחדרי הבית, הציצה לכאן ולשם ומדדה.

היא יצאה נסערת: "אני לא מאמינה למראה עיני. כיצד יכולות 14 נפשות לחיות בתנאים כאלו, בדירה כזאת קטנה. וכזו שמחה ושלוה יש בבית...?! זה דבר לא מובן". והוסיפה: "אני מקנאת בכם. יש לי בן ובת, וכלב, בבית גדול, ולמרות זאת אין לי בביתי אושר ושלוה כפי שיש כאן בבית של שני חדרים ובהם 41 נפשות. אני מתפעלת. ומודיעה בזאת, שמיד בשבוע הבא יהיה אישור של כל בקשה שתבקשו".

ואכן היא חתמה על אישורים לתנאים טובים מאד, ודאגה לכל מה שביקשנו ממנה בענין - סיפר הרב שמעון סירוקה ז"ל.

בצדי הסיפור, כואב מאד לספר את מה שר' בן-ציון סיפר פעם, וכה אמר:

נודע לי, כי לימים, הבת היחידה של המנהלת שביקרה אצלנו בבית, הבת שהיתה יכולה להיות 'המאושרת באדם', סיימה את חייה באופן טראגי. כל ה'עולם הזה' היה פתוח בפניה; בית ענק, כסף, יוקרה, וכל שאר ה'הנאות'. אבל 'אושר' לא היה לה. מדוע?

כיוון שאושר אמיתי הוא סיפוקה של הנשמה. ואין לאושר כל קשר להנאות הגשמיות - אמר ר' בן-ציון בתקיפות רבה. הנה, יסוד היסודות של האושר, שאנשים טועים בו ומחפשים את האושר במקום הלא-נכון. ואינם מוצאים אותו לעולם.

הרווח שהגיע בבת אחת

באותה תקופה הוחלפה המטבע, ובמקום לירות החלו להשתמש בשקלים. האינפלציה היתה גדולה, וכיון שהמשכנתא המשלימה היתה בנויה כתשלומים שאינם צמודים למדד (כך נקבע באישורים הנוחים של משרד השיכון) - לכן בוטל מאליו כמעט כל החוב לבנק. הבנק מחק את המשכנתא, ונמצא בסופו של דבר, שמשפחת פלמן קיבלה בשכונה החדשה דירת 4 חדרים - חינם.

מתוך המסמך הרשמי של הבנק מי"ד חשון תשמ"ז: "מחיקת יתרת חוב הלוואתכם הלא צמודה", ובהמשך: "הננו להביא לידיעתכם כי הנהלת הבנק החליטה להפסיק את גביית הפירעון השוטף בהלוואתכם... מכתב זה מהווה אישור על סילוק ההלוואה, ותוך 90 יום מסוף חודש זה נשחרר את הערובות, אם קיימות, ששימשו לפירעון ההלוואה".

בינתיים, עוד קודם שהושלמה ממש בניית הדירה בשכונה החדשה, אותו שכן שהתנגד בתוקף לתוספת הבנייה בדירה הישנה שברחוב רבי סעדיה גאון, כבר עבר לגור בעיר אחרת, אבל הבניה כבר לא היתה רלוונטית.

ר' בן-ציון היה מזכיר לפעמים את הסיפור הנ"ל, כדי לחזק ולעודד. וכה אמר כמה פעמים לידידיו בכולל: כשמוותרים לא מפסידים, תמיד כשוויתרתי - לא הפסדתי. ולדוגמא במקרה זה, לו היינו בונים, היינו מסתכסכים עם השכן, הייתי נשאר בדירה אחת קצת יותר גדולה (3 חדרים) ועם סכסוך שכנים, שהרי לא היה עולה בדעתי להסכים לקנות דירה חדשה. ועכשיו שוויתרתי, קיבלתי דירה גדולה של 4 חדרים - חינם. בנוסף לכך את הדירה הישנה יכולתי לתת עבור נישואי בנותיי שעמדו בפרק השידוכין, וחפצו בחתנים תלמידי חכמים".

הוא התנסח פעם באוזני החברותא שלו ואמר עיקרון זה בנוסח דומה: הרב שך אמר לי כמה פעמים בהאי לישנא: אני יכול לומר בוודאות שבכל מה שוויתרתי במשך חיי, מעולם לא הפסדתי, ואדרבה תמיד בסופו של דבר הרווחתי.

תמיד, תמיד. רק מרוויחים.

[מתוך הספר "ספר ללא שם" על הרה"ג רבי בן ציון פלמן זצ"ל]

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

השימוש בתאריך לועזי

שאלת אביצור ר.: אני עובד במשרד ממשלתי, ומתוקף עבודתי אני נאלץ לכתוב פעמים רבות את התאריך הלועזי. חבר אמר לי כי הוא קרא שיש בזה איסורים חמורים מהתורה. ברצוני לשאול האם אכן כך הדבר? ואם כן מה יעשה אדם שנאלץ לעשות כן מתוקף עבודתו?

תשובה: בפוסקים דנו בזה רבות ויש מהם שאכן החמירו בזה רבות אבל יש מהם שכתבו כמה טעמים / אפשרויות להקל, ותחילה אכתוב את טעמי האוסרים, ולאחר מכן אכתוב את טעמי / אפשרויות ההיתר.

טעמי האיסור:

■ הרמב"ן[א] למד מהפסוק 'החדש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה' שהתורה מצווה אותנו למנות את החודשים מהחודש שבו יצאנו ממצרים (ניסן) וזאת כדי לעשות 'זכר לגאולתינו ממצרים' ונמצא אם כן שאם אנו מונים את החודשים לפי הספירה הלועזית אנו מבטלים לדעת הרמב"ן מצווה זו[ב] של 'החודש הזה וכו' ראשון הוא לכם לחודשי השנה'[ג].

■ החתם סופר[ד] כתב 'אותם חדשים מקרוב שכותבים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנוצרים' וכותב וחותם עצמו, אין לו חלק באלוקי ישראל, אוי להם כי גמלו לנפשם רעה, בתורת ה' מאסו', ומבואר מדבריו שיש איסור להשתמש בתאריך הלועזי.

■ המהר"ם שיק[ה] (תלמיד מובהק לחתם סופר) כתב שכיוון שהתאריך הלועזי הוא ספירה של הנוצרים המונים מלידת משיחם - אותו האיש, אם כן מי שמשתמש בספירה זו עובר על הפסוק 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'.

■ וכן יש שהזכירו בהקשר הזה את האיסור של 'ובחוקותיהם לא תלכו'.

■ יש לנו להבדל מן הגויים ובני ישראל נגאלו ממצרים בזכות זה שלא שינו את לשונם שמותם ומלבושם[ו].

אמנם כאמור יש מהפוסקים שכתבו כמה וכמה טעמי / אפשרויות היתר בדבר:

■ אין הדבר ברור כלל שהספירה הלועזית היא אכן ספירה מלידת אותו האיש ומשום כך אין בזה איסור של 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'[ז].

■ מאחר ולא מזכיר ולא כותב לאחר התאריך הלועזי - 'לספירת הנוצרים' אין בזה משום הזכרת אלהים אחרים[ח].

■ אין איסור בהזכרת שם אלהים אחרים אלא רק כשמזכיר את שמם ולא כשעושה דבר שגורם להזכיר[ט].

■ באשר לאיסור 'ובחוקותיהם לא תלכו' מאחר ואינו משתמש בתאריך הזה אלא משום שהתאריך היותר מפורסם בעולם ואין כוונתו כלל ללכת בחוקי הגויים, אין בזה איסור מצד זה'.

■ באשר לחובת ההיבדלות מהגויים מאחר ואין כותב כן בקביעות אלא רק באקראי לצורך מסחר וכדומה, אין לחשוש[יא].

■ במקום לכתוב למשל 1.1.2017 יכתוב: 'ראשון לינואר 17' ומכיוון שלא מזכיר את החודש במספר אלא בשם, ממילא אין בזה ביטול המצווה של 'החודש הזה לכם וכו' ראשון הוא לכם וכו', ומאחר וכותב 17 ולא 2017 אין הוא מונה את התאריך מלידת אותו האיש[יב] (שהרי כאמור לעיל הערה 3 גם לדעת הרמב"ן אין איסור לקרוא לחודשים בשמותם, ורק אם בא למנותם יש לו למנותם מחודש ניסן ולכן אם קורא לחודש ינואר חודש הראשון אזי אכן הוא עובר על דברי תורה לדעת הרמב"ן, אבל אם לא סופר אותו אלא קורא לו 'ינואר' שפיר דמי).

■ כמו כן יש לציין שעל אף שבדברי רש"י חבר לשיטת הרמב"ן מ"מ הרמב"ם לא הזכיר הלכה זו לא בספר המצוות ולא ביד החזקה וכן משמע דלא כרמב"ו מדברי הרשב"א הריטב"א והר"ן[יג].

■ עוד יש לומר שאע"פ שנצטווינו בתורה למנות את החודשים מחודש ניסן (לדעת רמב"ן) מכל מקום אין גדר 'חודש' בתורה אלא חודשי לבנה, ובספירה הלועזית הרי הוא סופר חודשי חמה, ועל חודשים כגון אלו אין צריך לספור מחודש ניסן[יד].

■ לצד התאריך הלועזי יכתוב גם את התאריך העברי[טו].

■ לאחר כתיבת התאריך הלועזי יכתוב 'למניינם' או 'למספרם'[טז].

והנה על אף שההכרח לא יגונה, ואותם אלה שנאלצים לצורך מסחר[יז], שימוש משרדי וכדומה להשתמש בתאריך לועזי, יש להם על מה לסמוך (ועדיף להתנהג לפי אחת העצות דלעיל) מכל מקום היכן שאין הכרח בוודאי ראוי לכל אחד ואחת להשתמש בתאריך העברי שעלינו להתגאות בחישוב תקופות ושנים כפי מניין שלנו דוקא, ולשבח בכך את הקב"ה שלא שם חלקנו בהם וגורלנו ככל המונם[יח].

נכתב עפ"י שיעור 'עולמות' שיעור צ"ח (תאריכים ושמות לועזיים)
shyogel@gmail.com

א - שמות י"ב ב'.
ב - אמנם יש להעיר שהרמב"ן לא מנה מצווה זו בספר המצוות ועיין בשו"ת בנין שלמה סימן כ"ב שביאר שדלעת הרמב"ן הוא ענף ממצוות קידוש החודש.
ג - אולם זאת יש לדעת שגם לדעת הרמב"ן אין איסור לקרוא לחודשים בשמותם כגון ניסן אייר סיון, שהרי אמרו חז"ל 'שמות חדשים עלו עמנו מבבל' שלאחר בניין בית שני כשעלינו מבבל בעליית עזרא הסופר לקחנו משם גם את שמות החודשים שמקורם בשפה הפרסית, ומשום כך בכל התורה לא נמצא את שמות החודשים רק מניינם, לבד מספרי נביאי בבל ומגילת אסתר (חדש שנים עשר הוא חודש אדר) כי שמות אלו קיבלנו רק בעלותנו מבבל, אולם גם לאחר העליה מבבל אם נרצה למנות את החודשים ולא לקרוא להם בשמותם הפרסיים, צריכים אנו למנות מחודש ניסן ולא בצורת ספירה אחרת (כגון הספירה הנוצרית) ועיין בהערות המהדיר על דרשות הרמב"ן (דרשת הרמב"ן לראש השנה באריכות בעניין שיטת הרמב"ן בזה) וכן בשו"ת בנין שלמה סימן כ"ב. ואגב אציין למה שכתב ה'בני יששכר' (מאמרי חודש ניסן מאמר א') שעל אף שחז"ל ששמות החדשים עלו מבבל מ"מ נתקבלו מסיני רק שהיו בבחינת תורה שבעל פה דהרי נזכרו שמות החדשים בתרגום והתרגום נתקבל מסיני ולא ניתנו לכתב עד שבאו לבבל, וכן בשו"ת בנין שלמה סימן כ"ב כותב שבוודאי מרומז בשמות אלו כמה סודות וענייניים נשגבים, ולפי זה מובן איך נתנו ביאורים לשמות החדשים ע"פ ל' הקודש, כגון ניסן מלשון ניסים, או ע"ש הניצנים נראו בארץ, ואייר ר"ת 'אני ד' רופאך' ומרחשון מלשון מרירות שאין בו חגים (מלבד ההסברים האחרים) ועוד, ואם הוא שמות פרסיים מה שייך כל זה ולהנ"ל א"ש.
ד - דרוש לד' אב שנת תק"ע. ועיין בתורת משה לפרשת בא על הפסוק הנ"ל.
ה - שו"ת מהר"ם שיק חלק יו"ד סימן קע"א.

ו - שו"ת אבני ישפה חלק א' יו"ד סימן קנ"ג.
ז - שו"ת יבי"א חלק ג' יו"ד סימן ט' וכן בשו"ת יבי"א חלק ח' סימן ח', אך ע"ע שו"ת באר משה חלק ח' סימן י"ט אות ו' (ויש לחלק בין מניין החודשים למניין השנים עיין שם בשו"ת יבי"א שם אות ד' ודו"ק)
ח - שו"ת יבי"א שם.
ט - שו"ת אבני ישפה חלק א' יו"ד סימן קנ"ג ועי"ש עוד מה שמביא מהחות יאיר.
י - שו"ת יבי"א שם, וע"ע שו"ת באר משה שם אות ז'.
יא - שו"ת אבני ישפה שם.
יב - כן הציע בשו"ת יבי"א שם (ומביא שכן כתב בשו"ת גנזי יוסף סימן ק"ו) וכן כתב בשו"ת 'באר משה' חלק ח סימן יח שכאשר כותב המחאה בנקאית (צ'ק) בארה"ב אינו כותב את מספר החודש אלא את שם החודש ואינו כותב את מספר השנה המלא אלא רק את 2 או 3 הספרות האחרונות 'ומעיד אני על עצמי ששום טשעק לא חזר אם היה מעות בבנק...' אולם בשו"ת ציץ אליעזר שם כתב שלפי דעתו לכתוב כך (שמות החודשים) הוא יותר גרוע מאחר ששמות החודשים שלהם הם שמות אלילים שלהם ובכך בוודאי מזכיר שם עכו"ם.
יג - מנחת אשר לפרשת בא.
יד - שם.
טו - שו"ת ציץ אליעזר שם אות י"א.
טז - שם.
יז - ויש לציין שבבנקים המצויים כאן בארץ ישראל, אם כותבים תאריך עברי בצ'קים, הצ'ק מתקבל (אם יש כיסוי בבנק...)
יח - ל' התשובות והנהגות חלק א' חושן משפט סימן תת"ל.

סיפור לשבת

קאלות

/ הרב ליאור אנגלמן

פרחים יפים, קאלות. פרחו כאלו בשפע בגינה של סבתא זיכרונה לברכה. כבר כשהייתי ילדה אהבתי לקרב את האף, להריח, לגעת. אהבתי את הבוהק הלבן והמגע הקטיפתי של עלי הכותרת. אהבתי את הריח שהותירו הקאלות על ידיי. נדמה לי שאז, כשהייתי ילדה, אהבתי גם את השם של הפרח. בשל לובנו של הפרח הייתי בטוחה ששמו 'כלות', על שם הכלה. מאד אהבתי את הצליל, כלות. שנים לפני שהמילה 'כלה' התחילה לגלם את הסיוט והתקווה.

לא ידעתי באותם ימים שהמילה 'כלה' תרדוף אותי יום אחר יום, שעה אחר שעה. להיות כלה... כשפסעתי בגינת ה'כלות' של סבתא זה היה נראה כל כך פשוט. בחור- בחורה, חיוך, אהבה, חתן- כלה. לא ידעתי אז שהצעת הנישואין שקיבלתי מנדב, שישב לידי בגן חובה, עתידה להיות ההצעה הרצינית האחרונה.

"בינתיים! תגידי בינתיים", נכנס לאוזניי משום מקום קולה של דודה חיה. "שלושים ואחת זה לא סוף פסוק".

"ושלוש" תיקנתי, אך דודה חיה מכירה היטב את טעמן של אוזניה. היא לעולם לא תכאיב להן במה שאינן אוהבות לשמוע. היא יודעת לדאוג לבריאות האוזניים שלה, בניגוד אלי...

כשהייתי ילדה לא ידעתי כמה קולות ייכנסו לאוזניי מבלי להקיש בדלת, כמה אנשים מודאגים יפצחו בנאום קודם שיקבלו את רשות הדיבור. "את בררנית, בררנית. עוד לא אמרו לך שאבירים על סוסים לבנים..."

"...יש רק באגדות ילדים", השלמתי. בודאי שאני יודעת. גם אם הייתי סובלת מקשיי הבנה חמורים, משפט כזה נקלט אחרי אלף פעמים. ביני לבין עצמי אני יודעת שיש קורטוב של אמת בדבריה. אולי אני בררנית יותר מידי, ואולי פשוט מפחדת, אבל אם תשאלו את דודה חיה הייתי אמורה להתחתן עם הבחור שהשביע אותי בפגישה הראשונה שכשהילד יהיה חולה אשאר עמו בבית כדי שלא יבטל תורה, "ו...איך אמרת שקוראים לך?" נזכר לשאול אחרי ההשבעה.

"את לא באמת רוצה", "את מפונקת". "את חושבת שיבוא חתן על מגש של כסף". "את לא מוכנה להתפשר, את לא מוכנה להעיז", "עם יד על הלב, את פשוט מפחדת". קולות וברקים חודרים אל ליבי, מטלטלים את הנפש, מכאיבים. אמת, הגערות הן הצרות הפעוטות, הצרה הצרורה טמונה בשתיקות... השתיקה של אמא אחרי פעם נוספת של "זה נגמר". המבט הכואב, המיואש. העיניים המצליפות מייסרות יותר מכל נאומיה של דודה חיה. אחרי הכול גם דודה חיה וגם אמא גדלו בבית של סבתא, ובגינה גדלו קאלות- כלות לתפארת. מי פילל שדווקא בערוגה של אימא תצמח כלה ממאנת.

דודה חיה לא הייתה בפגישה האחרונה, היא לא ראתה את מבטו המשתאה של הבחור שלמולי כשנוכח לדעת מהו גילי האמיתי. "אבל אמרו לי עשרים ושמונה", הטיח בטון מאשים, כאילו נתפסתי בקלקלתי, מזייפת מסמכים, וכלל לא משנה שהבחור עצמו כבר נושק לארבעים.

מה אומר לאמא? שניסיתי וניסיתי עשרות פעמים - להתעניין, לחייך ולהסביר פנים... ומבעד לקול המתנצל של "אני לא יודע, אבל זה לא כל כך מתאים", כבר הצלחתי לזהות שלא החיוך ולא הנימוסים מצליחים להסתיר את האף שירשתי מסבתא לפני הרבה שנים. אף יהודי מדי,

המשך בעמוד הבא...

שדילג על אמא ועל דודה חיה ונחת היישר במרכז פניי.

"זה לא האף, זה הראש", מתגלגל קולה של דודה חיה, נוקב וסמכותי. אולי את צודקת דודה חיה, אבל הראש שלי אומר שגם לאף יש חלק בעובדה שמתנגן באוזניי כל ערב שבת "שקר החן והבל היופי" במנגינה המוכרת כל כך, בינתיים בבית ההורים...

'בינתיים'- עוד מילה שלמדתי לשנוא. 'בינתיים' איני נשואה אבל זה ישתנה, ו'בינתיים' אני גרה כאן, אבל רק 'בינתיים'. אני עובדת בעבודה שלי 'בינתיים', רק עד החתונה. כבר עשר שנים, אבל 'בינתיים'... עד שיופיע החתן האלמוני שלא פגשתי 'בינתיים'. 'בינתיים' עלי להמשיך לתת דין וחשבון להוריי על כל צעד ושעל בחיי, 'בינתיים' צריך לא לשקוע במחשבות אודות בנות גילי שנישאו לפני שנים וכבר מקבלות בעצמן דין וחשבון מבנותיהן המתבגרות. 'בינתיים' צריך לחשוק שפתיים באירועי אירוסין ושבע ברכות, למשמע דרשות מלומדות על כך ש'כל השרוי בלא אישה - שרוי בלא תורה, בלא ברכה ובלא שמחה'. לשמוע ולעצור את הדמעות, שלא ירחמו. להקשיב ולעטות חיוך עדין, כאילו אמיתי, שלא ירככלו.

'בינתיים' החיים עומדים מלכת, חיים בהמתנה, הכול רק 'בינתיים'.

"לא הכול, השיעון הביולוגי לא עוצר בינתיים". אני יודעת, זו שוב דודה חיה נכנסת למחשבות, אני חייבת ללמוד לאטום אוזניים. ובינתיים אני מנסה לא להיות מרירה, ולא כל כך מצליח לי בינתיים. מנסה לא לצפות ולא להתאכזב מחברותיי שחיכו שנים ארוכות ונישאו ושכחו לתת דעתם על אנשי ה'בינתיים'.

ובינתיים אני ממתינה לטלפון. אתמול נפגשנו לראשונה. היה דווקא טוב, אווירה מאד נעימה. לדודה חיה לא סיפרתי על דבר הפגישה ("הגיע הזמן שתעשי משהו, תיקחי יוזמה"), גם לאמא לא אמרתי דבר (מבט כבוי. שתיקה!), ועכשיו, לבד בעולם - מחכה. כל כך רוצה לשתף ולא יכולה. "שוב את נעשית מרירה..." -"תודה רבה, דודה חיה, תודה!

בינתיים פיתחתי מן תלות שכזו במכשיר הטלפון. כל צלצול עשוי להיות מנגינת חיי, הצלצול הגואל מן החיים בהפסקה, המושיע מחיי הרווקות. לאחר כל פגישה מתח גדול מן הצלצול והשיחה, ובין הפגישות ציפייה דרוכה לצלצול שיבשר על הבחור הבא.

לקחתי את המכשיר בכיסי ויצאתי מן הבית. רגליי נטלו אותי לביתה של סבתא. בשיממונו עמד הבית, קוצים עלו בגינה. לפני חמישה חודשים נפטרה סבתא והבית לא הוצע להשכרה. "לא כדאי להשכיר בינתיים, עוד מעט תתחתן הילדה", דודה חיה משכנעת את אימא ואני מקשיבה בדממה. היא באמת אוהבת אותי, דודה חיה. עזה כמוות אהבה...

טיילתי בחצר של סבתא, מחפשת דבר מה, הכול כל כך השתנה פה, תמונה קצת עצובה. קוצים וברקנים ובעיקר דממה. שקט כאן, שקט מדי. כשסבתא הייתה בחיים היא מעולם לא שתקה. עשרה קבין של שיחה ירדו למשפחה, דודה חיה וסבתא חלקו בשווה ולאמא הניחו מלא חופניים שתיקה. לפתע הופר השקט, צלצול שבר את הדממה. מהוסס היה הקול, מהוסס אבל נעים. שיחה החלה נשזרת בינו לביני, הוא היה מאד עדין. התרחקתי מן הבית בעוד אנחנו מדברים.

מזווית העין הבחנתי בה - קאלה אחת, לבנה, מציצה, עטויה שמלת כלה, עוד פורחת בינות לקוצים. ■

שביבים / שאול שיף

הכון לקראת אלהיך ישראל

שאלה: האם יש טעם נכון, למה שנהגו בני ישיבות, שבשעת התפלה הם מקפידים ללבוש חליפה נאה, ואינם מתפללים בחולצה בלבד?

תשובה: מרן השלחן ערוך (בסימן צח סעיף ד) כתב בזו הלשון: התפלה היא במקום הקורבן, ולכך צריך להזהר שתהיה דוגמת הקרבן, בכוונה, ושלא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שהיא פוסלת בקרבן, וכו', וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, כגון בגדי כהונה, אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה, ומכל מקום טוב הוא שיהיו לו מכנסיים מיוחדים לתפלה, משום נקיות. עד כאן.

ומבואר מדבריו, שאף שמעיקר הדין, מותר לכל אדם להתפלל בבגד שעליו כל היום כולו, מכל מקום, ראוי להקפיד ללבוש בגד מיוחד לתפלה, שיהיה אותו הבגד כדוגמת הבגדים שהיה לובש הכהן בשעת העבודה בבית המקדש.

ולכן נהגו בני ישיבות ללבוש חליפה נאה בשעת התפלה, וכן יש שנהגו בכובע על ראשם, וכן היו נזהרים בזה גדולי רבותינו הספרדים, שהיו מתפללים תמיד עם כובע על ראשם (או טלית), ולובשים בגד מכובד.

ובפרט צריך להיזהר, מי שהולך במקום לא נקי, שיראה לבדוק לפני התפלה את נעליו, שהן נקיות, ולא נמצא עליהן איזה טינוף, שאסור

להתפלל כך. וכן כתב בפירוש רבי רפאל אבולעפיא, שיזהר אדם לבדוק את מנעליו קודם התפלה, שלא יהיה בהם איזה טינוף חס ושלום.

[מתוך "הלכה יומית"]

תלמיד המעיד על רבו

"וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור" על אחד מגדולי הרבנים הדרשנים בפולין, שהצליח לרכז סביבו גם בני נוער רבים, החלו הבריות לרנן כי שוזר הוא בדרשותיו כמה רעיונות "נפסדים", ובעקבות זה פנו כמה צעירים ממאזיניו לרוח תנועת ההשכלה. החוגים החרדיים באותה עיר פתחו מיד במאבק חריף ברב ודרשו התפטרותו ממשרתו. באסיפת בני היישוב, קם הרב ושאל את מתנגדיו: הרי נוהג אני לפי כללי ה"שולחן ערוך", לבוש כשאר הרבנים - מה מצאתם להיטפל אלי ולגזול פרנסתי ופרנסת בני ביתי?

קם אחד הלמדנים, מראשי המתנגדים לרב, ואמר לו: שנינו במסכת אבות (ה, יט) - מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. והנה תמוה הדבר, שהשאלה כאן מתייחסת לתלמידים ולא לרבותיהם?

התירוץ לכך הוא, שפעמים רבות אין רואים שוני של ממש בין רב לרב בהליכות יום יום, וכל ההבדל ביניהם מתגלה רק אצל תלמידיהם... כמה "שווה" יהודי?

"מלא ביתו כסף וזהב"

בימיו של הצאר אלכסנדר השלישי, יצא שמו של השר איגנאטייב כמי ששונא את היהודים וגזר עליהם את הגזרות הקשות ביותר שיכול היה לגזור.

יום אחד הפיצו האנטישמיים שמועה, שהברון גינצבורג עורך מגבית כדי לשחד את הצאר, וכשנפגשו השניים שאל הצאר את הברון: שמעתי, שרצונך לתת לי כסף, וכמה למשל, בדעתך לתת לי? השיב לו הברון גינצבורג: אם תאמר סכום כסף כפי שוויים של היהודים בעיני - כסף כל כך הרבה אין לי, ואם תאמר סכום כפי שוויים של היהודים בעיניך - לכך אני מוכן ומזומן בכל שעה. מלה בסלע.

"קום לך אתם"

אברך אחד, מבאי ביתו של רבי יהונתן אייבשיץ, חשקה נפשו לנסוע לווילנא להשתלם בש"ס ובפוסקים באחת הישיבות הגדולות והטובות.

סמוך למועד נסיעתו נכנס האברך ליטול ברכת פרידה מרבו וביקשו לציידו במכתב המלצה לגאון מווילנא. נטל רבי יהונתן נייר חלק, כתב בצדו האחד מלה בת שתי אותיות "מי", וכך עשה גם בצדו השני של הדף. מברה לאברך, וזה, מיד כשהגיע לווילנא, סר לביתו של הגאון ומסר את ה"אגרת".

פתח הגאון מווילנא את הדף, ואמר לאברך: רבך כתב אלי הפעם מועט המחזיק את המרובה, המלה "מי" שרשם בשני צדי הדף, מרמזת בדרך של נוטריקון למאמרו הנודע של עקביא בן מהללאל במסכת עדויות (ה, ז), שציווה לבנו בשעת מיתתו "מעשיך יקרבוך, ומעשיך ירחקוך". צוואה זו כוחה יפה לכל אדם, בכל עת ובכל שעה בחיים, כי מידת ההצלחה של היחיד בקרב הבריות תלויה בראש ובראשונה במעשים שלו, וכלל הוא כשהאדם מרבה בעשיית הטוב והישר, הוא מעורר עליו סייעתא דשמייא והולך מחיל אל חיל, שכן מובטחים אנו מפי חכמינו כי בדרך שאדם רוצה לילך בה - מוליכים אותו מן השמים.

("אמרות חכמה על התורה").

לא אוהבים אותנו?

"הן עם לבדד ישכן ובגויים לא יתחשב" מעשה בבעש"ט שחזר מהמקווה, ועברו על ידו חבורה של ישמעאלים, שנראה היה כי מתכוונים לפגוע בו. בינתיים שמע הבעש"ט את אחד הפרחחים אומר לחברו: הזהר מן היהודי הזה שלא יגע בך ויטמא אותך. אמר הבעש"ט: זה פירוש הכתוב: "הן עם לבדד ישכן" - זה שעם ישראל יכול להישאר בהתבודדותו בייחודו ובקדושתו, אף על פי שהוא מעורב בין האומות "ובגויים לא יתחשב" מפני שלא מחשיבים אותו, שמביטים עליו כעל יצור שפל ואינם רוצים שיתחבר עימהם. וזה מזלנו, הוסיף, שאלמלא כן מי יודע אם היה עוד יהודי בנמצא.

("דגל מחנה אפרים")

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי